

Immigratie van alle tijden

De Westermoskee in Amsterdam. In 1990 sprak Hilda Verwey-Jonker over de groei van islamitische wijken met een gebedshuis, scholen en winkels.

Rink Hof

Migratie is blijvend, stelt Erwin van der Pol. Houd daarmee ook rekening bij de inrichting van de woonomgeving. Met die discussie werd al in 1990 begonnen met het oog op 2015.

In 1990 stelde staatssecretaris Enneüs Heerma van Volkshuisvesting de vraag hoe het zat met de kwaliteit van het woonmilieu in de toekomst. Concreet, over vijftig jaar in 2015. Geen van zijn ambtenaren wist het antwoord, hoewel zijn departement deels een geoliede beleidsmachine was die bergen nota's ophoestte.

Op 14 november 1990 kwam de top van het departement in het Kurhaus bijeen met een aantal belanghebbenden voor een seminar over de kwaliteit van de gebouwde omgeving in 2015. Ik mocht als jong ambtenaar het seminar organiseren, voorzitten en de redactie voeren over het boek dat naar aanleiding daarvan is verschenen. Zes wetenschappers,

de top van het vak, werden uitgenodigd voor zes thema's. De start was een sociologische beschouwing voor 2015.

Het is interessant in 2015 naar die sociologische beschouwing te kijken, vooral ook om dat juist de noties uit die inleiding nu in 2015 daadwerkelijk kunnen worden herkend. Hilda Verwey-Jonker (1908-2004) was gerenommeerd sociologe van dienst en PvdA-politica. In 1971 stelde zij voor het woord gastarbeider of immigrant te vervangen door allochtoon om het blijvende karakter te onderstrepen.

Zij zette in 1990 de sociale omgeving voor de woningbouw voor 2015 kort en helder op een rijtje: in 2015 zullen grote migratiestromen uit het dan nog steeds gedestabiliseerde Oost-Europa onze kant opkomen. De instroom van Islamiëten (toen met een hoofdletter) zal naar verwachting nog verder toenemen. Werken zullen ze uiteraard wel en ook de taal zullen ze wel leren. Maar zelfs twee generaties na nu (1990) zullen ze ons stelsel van normen en waarden, op punten waar dat in conflict is met het hunne, blijven afwijzen en misschien zullen ze zich er nog sterker voor gaan afschermen dan nu het geval is. Dat heeft te maken met groepsvorming en met de afstand tussen hun culturele tradities en de onze.

Zodra er grote groepen zijn uit één land of streek en met één godsdienstige achtergrond, vindt groepsvorming plaats die in een vreemde omgeving sterker bindt dan misschien thuis het geval is. Zeker als de normen en waarden van de ontvangende samenleving haaks staan op die ze van huis hebben meegekregen. Emancipatie betekent dan dat ze zich in bepaalde opzichten los zullen maken van hun oude vaderland. Maar ook dat ze zich losmaken van onze culturele waarden en hun

eigen gemeenschap gaan opbouwen en een nieuwe 'zuil' gaan vormen in onze grotendeels ontzuilde samenleving.

Over de gevolgen voor de woonomgeving meldde Verwey-Jonker dat we in sommige steden om die redenen een kasba, een wijk, zouden krijgen van Islamiëten die bij elkaar en in elk geval rond een moskee zouden willen wonen met eigen scholen en winkels voor degenen die zich niet via het onderwijs hoger op de maatschappelijke ladder zouden gaan ontwikkelen. Ze voorspelde onder meer woningen met aparte vrouwenvertrekken. Geen probleem, die kasba met aparte vrouwenvertrekken, hun goed recht volgens Verwey-Jonker zolang het maar geen afbraakwoningen zijn.

De afsluitende boodschap voor de ambtenaren op het congres en in het boek luidde: we zullen in de komende vijftig jaar met dit soort problemen te maken krijgen en het is beter er maar vast op voorbereid te zijn.

Er volgde een stevige discussie die zich de hele dag voortzette, en die ook is verwerkt in het boek. Hoe merkwaardig dat nu ook lijkt, dit was niet iets wat je zomaar zei in 1990. Zeker niet voor een PvdA-politica. In gesprekken rond het seminar voegde ze er met een bijbelse metafoer nog toe: 'Het zijn hier de vleespotten van Egypte. Immigratie is van alle tijden en jullie hebben dat als ambtenaren niet in de gaten.'

Verwey-Jonkers beschouwingen roepen de vraag op: hoe kijk je naar langetermijnontwikkelingen? De Franse Annaleschool onderscheidt drie lagen in de geschiedenis. De geografische tijd met langzame, maar onvermijdelijke veranderingen, bijvoorbeeld de klimaatwisselingen. De tweede is die van de sociale en culturele veranderingen, de

institutionele geschiedenis. De derde is die van gebeurtenissen, de politieke en individuele geschiedenis.

Wanneer je zo kijkt naar ontwikkelingen, levert dat een ander perspectief op. De huidige immigratiestroom is geen incident, geen op zichzelf staande gebeurtenis. We lijken de andere tijdslagen te ontkennen. Wat let onze bestuurders om op lange termijn naar ontwikkelingen te kijken en mensen in de samenleving daarin mee te nemen? Veilig alles wegzetten in beleidsnota's gaat niet werken. Alle leegstaande ruimtes mobiliseren voor vluchtelingen op de lange termijn ook niet. Schreeuwen in een sportzaal brengt ons ook niet verder.

Bestuurders van nu kunnen nog veel leren van het gelijk van Hilda Verwey-Jonker.

Erwin van der Pol

is oud-ambtenaar en organisatieadviseur